

IOGT á Íslandi

Umsögn um Áform um frumvarp til laga um breytingu á lögum um ávana- og fíkniefni nr. 65/1974 (afglæpavæðing neysluskammta) Mál nr. 15/2021

Það vantar heildarstefnu í forvörnum. Á síðasta ári rann út heildarstefnan sem var í gildi. IOGT á Íslandi hefur kallað eftir að ný heildarstefna verði mótuð þar sem allir þættir eru metnir. Að reyna að keyra í gegn lögleiðingu neysluskammta áður en heildarstefnan er sett er mjög einkennilegt. Minnir á bútasam þar sem klippt eru göt í forvarnarvarnarteppið. Líkist því sem þau sem vilja „frelsa“ áfengi eru gera núna. Þau gáfust upp á að koma frumvarpi með mörgum breytingum í gegnum þingið og reyna núna að koma einni breytingu í gegn í einu.

Hugtakið „afglæpavæðing“ (decriminalisation) þýðir í raun refsingalækkun á afbroti sem getur þýtt allt frá minni/öðruvísi refsing niður í enga refsingu. Hugtakið þýðir ekki eingöngu að gera glæp refsilausan eða löglegan.

Áformin sem eru reifuð er lögleiðing – leyfilegt að vera með ákveðið magn af fíkniefnum og engin viðurlög. Lögreglan má ekki gera efnin upptæk. Að kalla þetta afglæpavæðingu er tæknilega rétt en rétta orðið er **lögleiðing neysluskammta**.

Það er risastökk milli þess að minnka refsingar fyrir neysluskammt og að lögleiða þá. Alþingi samþykkti nýlega bann við kvikasílfri, t.d. í hitamælum, og sendi þannig skýr skilaboð um að kvikasílfur er enn þá hættulegra en við hældum. Ef Alþingi afturkallaði nú bannið þá sendir það skilaboð um að kvikasílfur sé minna hættulegt en við hældum.

Þannig að þeir sem vilja lögleiða þessi vímuefni hljóta að telja þau minna hættuleg en talið hefur verið. En samt er eitt af rökum þeirra að það verði að lögleiða af því sum þessarra vímuefna valdi dauðsföllum vegna of stórra skammta og að þeim muni fækka ef efnin verði lögleg. Mjög er beinblínt á dauðsföll vegna of stórra skammta en önnur dauðsföll tengd efnunum og annars skaði virðist skipta litlu máli.

Staðreyndin er sú að löglegu vímuefnin valda flestum dauðsföllum. Árlega deyja um 55 milljón manns, þar af 8 milljónir tengdum tóbaki og um 3 milljónir tengt áfengi. Í heild er skaðinn af áfengi mun hærri en af tóbaki. Síðan koma lögleg verkjalyf eins og fentanyl og oxykódon, sem eru lögleg en misnotuð. Þessi mikli skaði af tóbaki, áfengis og verkjalyfja er vegna fjöldans sem notar efnin. Um 1980 reyktu um 50% fullorðinna á Íslandi tóbak en í dag 7,6 %. Rétt 40 % fullorðinna í heiminum neyta áfengis. Um 270 milljónir fullorðinna (15-64 ára) eða 5,5 % höfðu neytt annarra fíkniefna árið 2016. Af þeim voru 35 milljónir með vímuefnaröskun, eða 0,7 %.

Er besta leiðin til að hjálpa þessum 35 milljónum að gefa fíkniefnaiðnaðinum opið skotleyfi á 8 milljarða?

Þegar við finnum skaðleg eiturefni í umhverfinum þá reynum við fjarlægjum þau úr umhverfinu, takmarka aðgang og notkun. Bann við notkun þeirra auðveldar öllum ákvarðanatöku. Líka foreldrum og unglungum.

Lögleiðing normaliserar og veitir ákveðið samþykki fyrir notkun. Í ríkjum í USA sem leyft hafa kannabis í lækningaskyni, t.d. fyrir ömmu á líknarbedinu, þá hefur neysla unglunga aukist. Og líka hefur hún aukist þar sem neysla kannabis hefur verið leyfð.

Ekki má gleyma að fyrir suma er lögleiðing vörslu neyðsluskammta aðeins byrjunin. Þau vilja ekki aðeins leyfa vörslu, heldur líka kaup og sölu og framleiðslu. Þeir sem vilja ganga lengst vilja gefa fíkniefnaneytendum sem nota mikið, lyfseðla fyrir efnunum þar til neytandinn ákveður sjálfur að reyna að hætta. Spurning: Mundi lyfseðlar líka vera gefnir fyrir tóbak og áfengi til að mismuna ekki neytendum?

Verður farið alla leið þangað á endanum? Hvar verður stoppað?

Hverjir græða mest á að lögleiða neysluskammta? Ekki fólkið með alvarlega vímuefnaröskun. Ekki þeir sem ætla sér að neyta í tómstundum sínum og eiga í hættu að þróa með sér röskun. Nei, þeir sem græða mest er fíkniefnaiðnaðurinn. Einu skrefi nær að leyfa kaup og sölu, S-sem væri draumastaða fyrir fíkniefnaiðnaðinn. T.d., tóbaksiðnaðurinn er búinn að vinna að því að lögleiða kannabis frá 1970.

Í lögum er listi (alþjóðlegur) yfir þau vímuefni sem eru ólögleg. Er verið að leyfa öll efnin á listanum? Af hverju þarf að leyfa t.d. carfentanyl, GHB? Á að leyfa öll lyfseðilskyld lyf? Nú eru einnig fjöldamörg lyf sem er aðeins leyfilegt að nota inn á sjúkrahúsum til svæfingar og deyfingar og gefin sjúklingum af heilbrigðisstarfsfólki. Á að leyfa þau almenningi? Fíkniefnaiðnaðurinn er stöðugt að þróa ný vímuefni, mörg þeirra mun hættulegri en þau fyrri. Verða þau sjálfkrafa leyfð?

Af hverju leyfa neyslu 18 ára? Hvað með að rannsóknir sýna að það að fresta neyslu á fíkniefnum fram yfir tvítugt minnkar líkurnar á fíkniröskun? Þýðir þetta að áfengiskaupaaldur verði lækkaður niður í 18 ára og þannig skaðinn af áfengi aukinn?

„hugmyndafræði skaðaminnkunar en hugmyndafræðin vísar til stefna, verkefna og verklags sem miðar fyrst og fremst að því að draga úr heilsufarslegum, félagslegum og efnahagslegum afleiðingu, notkunar löglegra og ólöglegra vímuefna, án þess að meginmarkmiðið sé að draga úr vímuefnanotkun.“

Án þess að meginmarkmiðið sé að draga úr vímuefnanotkun. Því fleiri sem neyta vímuefna því meiri skaði.

Það að leyfa neyslurými fyrir ákveðin fíkniefni í æð þýðir ekki að það þurfa lögleiða neysluskammta fíkniefna alls staðar. Talandi um fíkn þá eru sumir haldnir ákafri bíla- og hraðafíkn og var opnuð tvenn neyslurými handa þeim, kvartmílubrautin og ralliakstur. En það þurfti ekki að afnema hámarkshraða á vegum til að þetta fólk með hraðaröskun gæti stundað skammlaust hraðakstur.

Bjórinn var leyfður með lögum árið 1989, ári eftir að Alþjóðakrabbmeinsstofnunin hafði lýst því að áfengi væri „fyrsta flokks“ krabbameinsvaldur. Vissulega hefur breyst hvernig áfengis er neytt. Menn sitja nú meira að sumbli, sitja lengur og oftast fleiri. Áfengisneysla hefur næstum því tvöfaldast. Skorpulífur sem varla sást verður sífellt algengari. Vogur og önnur meðferðarúræði eru yfirfull og langir biðlistar. Áfengi veldur ekki bara áfengisröskun heldur líka yfir 200 sjúkdóma- og slysaflokkum. Hvað með annann skaða sem þessi fíkniefni sem á að lögleiða valda? Skoðum þá lista. T.d. mikil kannabisneysla, - geðrof, varanleg lækkun á greindarvísitölu, skemmdir á DNA. Við vitum að áfengisneysla getur valdið fósturskaða. Hvað með neyslu kannabis á meðgöngu?

Í dag er viðvarandi skortur á meðferð og úrræðum og stjórnvöld láta forvarnir sitja á hakanum. Sérstaklega þær forvarnir sem hvetja fólk til að sleppa alveg fíkniefnum. Falleg

loforð gefin en lítið staðið við þau. Frekar skorið niður en hitt. Það vantar heildarstefnu til lengri tíma með miklu meira fjármagni.

Þau sem aðhyllast skaðaminnkun talað mikið um um afgangavæðingu í Portúgal árið 2001 og vísað til þess að allt gangi vel þar og tala um Portúgólsku leiðina. Í skjalinu Áform um lagasetningu - afgangavæðing neysluskammta stendur „í þeim breytingum sem urðu í Portúgal árið 2001 en það ár tóku gildi lagabreytingar þar í landi sem aflögðu refsingar vegna vörslu neysluskammta ólöglegra vímuefna.“ Hér stendur skýrt **sem aflögðu refsingar**. Þetta er einfaldlega **rangt!**

Skaðminnkunarfylgjendur virðast ávallt tala um Portúgal eins og þar hafi verið lögleiddir neysluskammtar. Annað hvort hafa þeim verið sagt þetta og trúað þessu og aldrei tékkað hvort að þetta væri rétt eða þeir kjósa að halla réttu máli. Ef þeir vita ekki hið rétta skýrir það af hverju þeir hrósa Portúgal í hástert en vilja ekki gera eins og þar heldur ganga miklu lengra.

Hið rétta er að í Portúgal er **neysla og varsla fikniefni bönnuð** en þeir sem eru teknir með 10 daga skammt eða minni fá væga meðferð – lögreglan tekur efnin af þeim og sendir neytandann fyrir nefnd sem á að hjálpa neytandanum við ákveða að fara í meðferð og getur nefndin beitt hann ýmsum viðurlögum (vægum refsingum).

Verra er að þessi fullyrðing um *aflagðar refsingar í Portúgal* er sett fram í minnisblaði Heilbrigðisráðuneytisins til undirbúnings lagafrumvarpi. Lélegur undirbúningur, sérstaklega í ljósi þess að nákvæm lýsing á lögnum er í Umsögn IOGT á Íslandi um „Frumvarp til laga um breytingu á lögum um ávana- og fikniefni, nr. 65/1974 (varsla).150. löggjafarþing 2019-2020. Þingskjal 23 — 23. Mál. Lagt fram 7. Nóvember 2019 eða rétt rúmu ári síðan og liggur fyrir inn á vef Alþingis. Sjá <https://www.althingi.is/alttext/erindi/150/150-417.pdf>

Við bendum vinsamlegast á lesa umsögnina.

Forvarnir byggjast á þrem meginstoðum. Að minnka eftirspurnina, að minnka framboðið, og að lágmarka skaðann. Ekki minnka skaðann heldur að lágmarka skaðann bæði fyrir neytandann og þjóf félagið. Mikilvægast er að minnka eftirspurnina því auðveldar allt hitt og lágmarkar skaðann. Því færri sem byrja því færri fara illa út úr neyslu.

IOGT á Íslandi lýsir sig fúst til samstarfs við heilbrigðisráðuneytið varðandi mótun heildarstefnu forvarna. Við erum tilbúin að hitta starfsfólk ráðuneytis eða ráðherra til frekari viðræðna um forvarnir og jafnframt aðstoða við gagnaupplýsingar.

Skjótasta og skilvirkasta leiðin til að **bæta heiminn** er að lifa **vímuefnalausum lífsstíl**.

Með vinsemd og virðingu, fyrir hönd IOGT á Íslandi
Björn Sævar Einarsson, Formaður IOGT á Íslandi